

ІСТОРІЯ

УДК 35.071.6:316.4(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-1>**Назар ПЕРЕЙМА,***orcid.org/0009-0005-4287-3891**студент II курсу магістратури історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) n.pereima3159@gmail.com*

ПОЧАТОК РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається початковий етап реформи децентралізації влади. Визначено, що рішення про її впровадження було зумовлено накопиченням наявних проблем місцевого самоврядування, як то відсутність фінансової самостійності, надмірна залежність від центру, складність структури і велика кількість адміністративно-територіальних одиниць.

В умовах розгортання агресії проти України РФ почала спекулювати на цих проблемах та активно просува-ти гасло федералізації в Україні. При цьому значна частина органів місцевого самоврядування у Донецькій та Луганській областях зайняла пасивну позицію і не стала засуджувати інспіровані Росією протести, а потім і захоплення адмінбудівель. При цьому деякі з них у тій чи іншій формі підтримали такі незаконні дії. У якості прикладу у статті наводяться рішення, які ухвалювалися Донецькою міською та обласною радами, та публічні заяви їхніх керівників.

На вирішення наявних проблем місцевого самоврядування та у якості реагування на заклики до федералізації новий уряд запропонував реформу децентралізації. Вона передбачала значне розширення можливостей та повно-важень органів місцевого самоврядування при збереженні унітарного державного устрою.

При цьому Кабінет Міністрів та Верховна Рада продемонстрували оперативність у переході від публічного оголошення планів провести реформу до початку її практичної реалізації. Менш ніж за місяць було розроблено і вже 1 квітня 2014 року затверджено урядом Концепцію реформування місцевого самоврядування. Верховна Рада прийняла перший профільний закон «Про співробітництво територіальних громад» 23 червня і 25 липня він вступив у силу. Водночас подальше впровадження реформи вибилося із запланованого графіку і її перший етап розтягнувся до 2020 року.

Ключові слова: реформа децентралізації, місцеве самоврядування, війна, Україна, Російська Федерація.

Nazar PEREIMA,*orcid.org/0009-0005-4287-3891**Student of the 2nd year of the Master's degree at the Faculty of History
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) n.pereima3159@gmail.com*

THE BEGINNING OF THE REFORM OF POWER DECENTRALIZATION IN UKRAINE: A HISTORICAL ASPECT

The article examines the initial stage of the decentralization reform. It was determined that the decision to implement it was driven by the accumulation of existing local self-government problems, such as the lack of financial autonomy, excessive dependence on the central government, the complexity of the structure, and a large number of administrative-territorial units.

Amidst the aggression against Ukraine, Russia began to speculate on these problems and actively promote the slogan of federalization in Ukraine. Meanwhile, a significant part of local self-government bodies in Donetsk and Luhansk regions took a passive stance and did not condemn the Russia-inspired protests and subsequent seizures of administrative buildings. Some of them, in one form or another, supported such illegal actions. The article cites decisions made by the Donetsk city and regional councils, and public statements of their leaders as examples.

To address the existing problems of local self-government and as a response to calls for federalization, the new government proposed a decentralization reform. It envisaged a significant expansion of opportunities and powers of local self-government bodies while maintaining the unitary state structure.

The Cabinet of Ministers and the Verkhovna Rada demonstrated promptness in moving from the public announcement of plans to conduct the reform to the beginning of its practical implementation. In less than a month, the Concept of Local Self-Government Reform was developed and approved by the government on April 1, 2014. The Verkhovna Rada adopted

the first profile law «On Cooperation of Territorial Communities» on June 23, and it came into force on July 25. However, the further implementation of the reform deviated from the planned schedule, and its first stage stretched until 2020.

Key words: decentralization reform, local self-government, war, Ukraine, Russian Federation.

Постановка проблеми. Під час повномасштабного російського вторгнення більшість органів місцевого самоврядування показали спроможність вирішувати проблеми своїх громад. У значній мірі це зумовлено успіхами реформи децентралізації влади, яка впроваджується в Україні останні десять років. При цьому почалася вона також в умовах російської агресії.

Аналіз досліджень. Питанням впровадження реформи децентралізації влади присвячені наукові дослідження В. Куйбіди, А. Ткачука, В. Романової, Г. Кривчика, Д. Кругляка, А. Круглашова, М. Горбатюка, О. Павлової та інших. Водночас необхідно зазначити, що ця проблематика розглядається переважно у царині державного управління і залишається малодослідженою в історичному ракурсі.

Мета статті полягає у висвітленні причин та початку реформи децентралізації влади в Україні з урахуванням особливостей суспільно-політичних процесів в умовах початку російської агресії.

Виклад основного матеріалу. Створення сучасної моделі місцевого самоврядування розпочалося в Україні ще у 1990 році. З того часу було ухвалено низку законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на побудову демократичної системи органів влади на місцях. У 1997 році після ратифікації Верховною Радою Європейської хартії місцевого самоврядування Україна зобов'язалась впровадити європейську модель управління у цій сфері.

Водночас попри задекларовані норми та численні обіцянки ще тривалий час спостерігалася значна централізація влади, що гальмувала розвиток місцевого самоврядування.

Так, у країні була вибудована жорстка вертикаль президентської влади, представлена обласними і районними державними адміністраціями, які поряд із контролюючими функціями мали і великі управлінські повноваження.

Також органи місцевого самоврядування були позбавлені фінансової самостійності. Розподіл коштів на місцях часто здійснювався у ручний спосіб у залежності від лояльності місцевих очільників центральній виконавчій владі (Кривчик, 2019: 98).

Не сприяли підвищенню ефективності місцевого самоврядування складність структури і велика кількість адміністративно-територіальних одиниць. Станом на початок 2014 року в Україні

існувало 490 районів, 460 міст, з яких 182 мали спеціальний статус, 111 районів у містах, 885 селищ міського типу та 10 279 сільрад, які об'єднували 28 397 сільських населених пунктів. При цьому у більш ніж 6 тис. сільських громад проживало близько 3 тис. жителів, серед них у 4 809 громадах – менше 1 тис. осіб та у 1129 громадах – до 500 осіб (Про схвалення, 2014). У більшості з них були відсутні виконавчі органи відповідних сільрад, різні бюджетні установи та комунальні підприємства тощо. У зв'язку з цим багато громад не мали ані кадрових, ані фінансових ресурсів для ефективного вирішення місцевих проблем та надання населенню якісних публічних послуг.

Події кінця 2013 – початку 2014 років показали нагальну необхідність проведення реформи місцевого самоврядування. Під час Революції Гідності в охоплених масовими протестами областях населення показало великий рівень самоорганізації. Натомість місцеві представницькі органи влади, які мали представляти його інтереси, часто демонстрували інертність та залежність від центру. Наслідком цього були випадки, коли обласні та міські ради взагалі відмовлялися або приймали лише під тиском багаточисельних мітингів декларативні за своєю суттю звернення до центральних органів влади із закликом про неприпустимість застосування сили проти мирних демонстрантів, засудженням дій влади, вимогами амністії для засуджених тощо (Павлюк, 2015: 139-140). Все це показало відірваність органів місцевого самоврядування від населення.

Водночас після втечі президента Віктора Януковича Російська Федерація стала підтримувати в Україні, особливо у східних та південних областях, різні сепаратистські рухи та роздмухувати протести під гаслами федералізації. У таких умовах частина органів місцевого самоврядування у Донецькій та Луганській областях пішла на поводу у проросійських протестувальників, хоча у цілому намагалися демонструвати вичікувальну позицію.

Наприклад, 1 березня 2014 року Донецька міська рада під тиском проросійських демонстрантів прийняла рішення «Про оцінку політичної ситуації в Донбасі», у якому звернулася до обласної ради про негайне призначення референдуму про долю Донбасу. 3 березня Донецька облрада ухвалила подібне рішення, у якому заявила про необхідність проведення місцевого референдуму

про розширення повноважень регіону, закликала Верховну Раду ухвалити відповідні зміни до законодавства, а у разі відмови пригрозила організувати його самостійно (Звернення депутатів, 2014). Водночас керівник облради Андрій Шишацький заявляв, що виступає за єдину і неподільну Україну (Андрій Шишацький, 2014), та казав, що для проведення такого референдуму немає законодавчого підґрунтя (Для референдуму, 2014). Однак 18 березня ухвалив рішення про створення робочої групи для реалізації рішень облради від 3 березня (При Донецькій, 2014).

Згодом подібні рішення були ухвалені Селидівською, Макіївською, Дзержинською, Кіровською, Костянтинівською, Краснолиманською, Сніжнянською і Харцизькою міськими радами у Донецькій області та Луганською обласною і Первомайською міською радою у Луганській області. Усі вони були оскаржені прокуратурою і зупинені судами (Суд скасував, 2014).

Проте навіть така антиконституційна позиція органів місцевого самоврядування не влаштувала проросійських сепаратистів, які вимагали від них більш радикальних дій. Наслідком цього стало створення терористичних організацій «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка», які згодом за підтримки російських найманців установили контроль над частиною районів зазначених областей.

Водночас Росія активно підтримувала своїх прихильників в інших регіонах України та надавала потужну фінансову та інформаційну підтримку просування вимог федералізації.

Керівництво України категорично відкинуло ці заклики, проте, розуміючи потребу посилення ролі органів місцевого самоврядування, запропонувало проведення реформи децентралізації. Так, 5 березня на засіданні Кабінету Міністрів прем'єр-міністр А. Яценюк заявив, що перед новим урядом стоїть завдання децентралізації влади. Відповідальним за підготовку швидкого пакету реформ місцевого самоврядування був призначений віце-прем'єр – міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства В. Гройсман (Яценюк вважає, 2014).

17 березня при Мінрегіоні було створено Робочу групу з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади на чолі з В. Гройсманом. До її складу увійшли народні депутати, представники урядових структур та провідні експерти у галузі. Зокрема, першим заступником голови Робочої групи став директор з питань науки та розвитку Інституту громадянського суспільства А. Ткачук (Про утво-

рення, 2014). Він був одним із авторів ухваленної ще у 2009 році Концепції реформування місцевого самоврядування, яка однак так і не була втілена у життя. Саме цей документ було покладено за основу при підготовці нової візії реформи самоврядування (Кривчик, 2019: 100).

Протягом наступних двох тижнів Робоча група доопрацювала попередній проєкт. Його профільне обговорення відбулося на нараді прем'єра А. Яценюка з міськими головами 25 березня і на Форумі місцевого самоврядування, який пройшов 27–28 березня у Львові (Міськове самоврядування, 2014: 4).

Вже 1 квітня Кабінет міністрів своїм розпорядженням №333-р затвердив «Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади» (Про схвалення, 2014). Вона передбачала трирівневий адміністративно-територіальний устрій. Базовий рівень мав бути представлений громадами, районний – районами, а регіональний – областями, Автономною Республікою Крим та містами Київ і Севастополь. Відповідно до затвердженої візії громади мали отримати певну економічну свободу та можливість самотужки вирішувати питання місцевого значення. Водночас центральна влада повинна була поступитися на місцях частиною своїх повноважень та займатися глобальними питаннями – роботою силових структур, посиленням обороноздатності, плануванням у різних галузях економіки тощо.

Саме варіант розширення повноважень органів місцевої влади підтримувало більшість громадян. Відповідно до опитування, проведеного 28 березня – 2 квітня соціологічною службою Центру Разумкова та Соціологічною групою «Рейтинг», лише 16,7% респондентів підтримували перетворення України на федеративну державу. Натомість 69,3% виступали за збереження унітарного устрою з одночасною децентралізацією влади (Ідеологічні маркери, 2014).

Влада також активно пропагувала реформу для заспокоєння населення регіонів, де найсильніше відчували спроби Росії розхитати суспільно-політичну ситуацію під гаслами федералізації.

Так, 11 квітня прем'єр А. Яценюк з цією метою особисто відвідав Донецьк, у якому на той час була захоплена проросійськими формуваннями будівля облдержадміністрації та ще кілька адмінбудівель. У місті він зустрівся з представниками керівництва органів місцевого самоврядування та еліт східних областей. Зокрема, на зустрічі були присутні міський голова Донецька О. Лук'янченко, Луганська – С. Кравченко, Харкова – Г. Кернес, голова Донецької облдержадміністрації С. Тарута,

народні депутати Ю. Звягільський та Б. Колесніков, бізнесмен Р. Ахметов (Без ультимативів, 2014).

Прем'єр заявив, що бачить лише мирний варіант виходу з кризи, розповів про переваги реформи децентралізації, пообіцяв не скасовувати мовний закон «Ківалова-Колесніченка» та схвально відгукнувся про необхідність прийняття закону про місцевий референдум.

Однак подальші події показали марність спроб пошуків компромісу. Старі місцеві еліти вже не мали впливу на сепаратистів, які відмовлялися залишати захоплені адміністративні будівлі у Донецьку. А 12 квітня група озброєних російських найманців на чолі з полковником ФСБ РФ І. Гіркиним захопила Слов'янськ. Публічну підтримку тоді їм висловила міський голова Н. Штепа.

За таким умов в.о. Президента України О. Турчинов 14 квітня 2014 року видав указ «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» (Про рішення, 2014), який дав офіційний початок Антитерористичної операції на сході України. Водночас керівництво продовжило виконання своїх обіцянок щодо проведення децентралізації.

Напередодні, 13 квітня, О. Турчинов підписав указ «Про заходи щодо забезпечення консолідації громадян України та припинення громадянського протистояння в Донецькій та Луганській областях» (Про заходи, 2014). Відповідно до нього Кабінету Міністрів України було доручено у тримісячний термін підготувати та організувати супроводження у парламенті законопроектів щодо впровадження реформи місцевого самоврядування, яка б передбачала децентралізацію влади та суттєве посилення повноважень територіальних громад.

Вже 23 квітня уряд зареєстрував у парламенті проєкт закону «Про співробітництво територіаль-

них громад». Документ був спрямований на створення законодавчої основи для об'єднання зусиль органів місцевого самоврядування задля вирішення загальних потреб, більш якісного надання публічних послуг мешканцям, створення спільної для кількох громад муніципальної інфраструктури.

17 червня 2014 року Верховна Рада прийняла закон. За місяць документ підписав президент П. Порошенко і 25 липня він набув чинності (Про співробітництво, 2014). Таким чином було покладено початок практичній реалізації децентралізації. Наступні важливі закони у цьому напрямі (про внесення відповідних змін до Бюджетного і Податкових кодексів та «Про добровільне об'єднання громад») були схвалені відповідно у грудні 2014 та у лютому 2015 років (Романова, Умланд, 2021: 45). Сам же перший етап децентралізації розтягнувся у часі до 2019 року і суттєво вибився за терміни, передбачені у схваленій у квітні 2014 року Концепції.

Відповідно до неї планувалося вже у 2014 році внести відповідні зміни до Конституції та затвердити необхідну законодавчу базу і закінчити реформу в цілому вже у 2017 році. Однак у зв'язку з російсько-українською війною, складною внутрішньополітичною ситуацією та необхідністю реагування на проблеми, які виникли у процесі реформування, вкластися у визначені строки не вдалося.

Висновки. Отже, проголошення курсу на децентралізацію було обумовлено необхідністю вирішення наявних проблем місцевого самоврядування, а також реагування на інспіровані Росією протестні рухи з вимогами федералізації. Українська влада продемонструвала оперативність у швидкому переході від публічних обіцянок до практичного початку реформи, однак її подальше впровадження через низку причин розтягнулося на тривалий термін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрій Шишацький: я за єдину Україну, за єдиний будинок, суспільство рівних можливостей для всіх національностей і віросповідань. Донецька обласна рада, 2014. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3496> (дата звернення: 14.02.2024).
2. Без ультимативів і без кінця: Донецьк після Яценюка. BBC NEWS Україна, 2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/04/140411_donetsk_yatsenyuk_kushch_it (дата звернення: 14.02.2024).
3. Для референдуму потрібна законодавча база, – голова облради. Донецька обласна рада, 2014. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3500> (дата звернення: 14.02.2024).
4. Звернення депутатів Донецької обласної ради. Донецька обласна рада, 2014. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3493> (дата звернення: 14.02.2024).
5. Ідеологічні маркери: настрої щодо можливих референдумів. Соціологічна група Рейтинг, 2014. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ideologicheskie_markery_nastroeniya_otnositelno_vozmozhnyh_referendumov.html (дата звернення: 14.02.2024).

6. Кривчик Г. Г. Децентралізація української влади: концепція, впровадження, результати її першого етапу (2014–2018 рр.). *Universum Historiae et Archeologiae*. 2019. Т. 2 (27). Вип. 2. С. 95–106.
7. Місцеве самоврядування в Україні. 2014 рік / за ред. Пітцик М. В. Київ: Асоціація міст України: 2015. 76 с.
8. Павлюк М. Ініціативи депутатського корпусу Чернівецької обласної ради у період політичної кризи 2013–2014 рр. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2015. Т. 31–32. С. 136–141.
9. При Донецькій обласній раді створена робоча група. Донецька обласна рада, 2014. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3514> (дата звернення: 14.02.2024).
10. Про заходи щодо забезпечення консолідації громадян України та припинення громадянського протистояння в Донецькій та Луганській областях: указ Президента України від 13.04.2014 № 399/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399/2014#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: указ Президента України від 14.04.2014 № 405/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
12. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 27.06.2014 №1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
13. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.04.2014 № 333-2014-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>. (дата звернення: 14.02.2024).
14. Про утворення Робочої групи з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 17.03.2014 № 75). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-14#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
15. Романова В., Умланд А. Реформа децентралізації в Україні: перші результати та виклики. *Політичні дослідження*. 2021. № 1. С. 41–51.
16. Суд скасував рішення міськрад про референдумі на Донбасі. *Дзеркало тижня*, 2014. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/sud-skasuvav-rishennya-miskrad-pro-referendumi-u-donbasi-142827_.html (дата звернення: 14.02.2024).
17. Яценюк вважає завданням Кабміну децентралізацію влади. *Лівий берег*, 2014. URL: https://lb.ua/news/2014/03/05/258233_yatsenyuk_schitaet_zadachey_kabmina.html (дата звернення: 14.02.2024).

REFERENCES

1. Andrii Shyshatskyi: ya za yedynu Ukrainu, za yedyni budynok, suspilstvo rivnykh mozhlyvostei dlia vsikh natsionalnosti i virospovidan (2014). [Andriy Shyshatskyi: I am for a united Ukraine, for a single home, a society of equal opportunities for all nationalities and faiths]. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3496> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
2. Bez ultymatymiv i bez kintsia: Donetsk pislia Yatseniuka (2014). [Without ultimatums and without end: Donetsk after Yatsenyuk]. BBC NEWS Ukraina. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/04/140411_donetsk_yatsenyuk_kushch_it (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
3. Dlia referendumu potribna zakonodavcha baza, – holova obrady (2014). [Legislation is needed for a referendum, — the head of the regional council]. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3500> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
4. Zvernennia deputativ Donetskoi oblasnoi rady (2014). [Appeals of the deputies of the Donetsk Regional Council]. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3493> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
5. Ideolohichni markery: nastroi shchodo mozhlyvykh referendumiv (2014). [Ideological markers: Attitudes towards possible referendums]. *Sotsiolohichna hrupa Reitynh*. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ideologicheskie_markery_nastroeniya_otnositelno_vozmozhnykh_referendumov.html (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
6. Kryvchuk H. H. (2019) Detsentralizatsiia ukrainskoi vlady: kontseptsii, vprovadzhennia, rezultaty yii pershoho etapu (2014–2018 rr.) [Decentralization of Ukrainian governance: Concept, implementation, and results of its first phase (2014-2018)]. *Universum Historiae et Archeologiae*, 2 (27), 95–106 [in Ukrainian].
7. Mistseve samovriaduvannia v Ukraini. 2014 rik [Local self-government in Ukraine. 2014] (2015), The Association of Ukrainian Cities, 76 [in Ukrainian].
8. Pavliuk M. (2015) Initsiatyvy deputatskoho korpusu Chernivetskoï oblasnoi rady u period politychnoi kryzy 2013–2014 rr. [Initiatives of the deputy corps of the Chernivtsi Regional Council during the political crisis of 2013–2014]. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, 31–32, 136–141 [in Ukrainian].
9. Pry Donetskii oblasnii radi stvorena robocha hrupa (2014). [A working group has been established at the Donetsk Regional Council]. URL: <http://donbassrada.gov.ua/?lang=ua&sec=04.01&iface=Public&cmd=shownews&args=id:3514> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
10. Pro zakhody shchodo zabezpechennia konsolidatsii hromadian Ukrainy ta pryypynennia hromadianskoho protystoiannia v Donetskii ta Luhanskii oblastiakh (2014). [On measures to ensure the consolidation of the citizens of Ukraine and the cessation of civil confrontation in Donetsk and Luhansk regions]: decree of the President of Ukraine № 99/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399/2014#Text> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].
11. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy vid 13 kvitnia 2014 roku «Pro nevidkladni zakhody shchodo podolannia terorystychnoi zahrozy i zberezhennia terytorialnoi tsilisnosti Ukrainy» (2014). [Regarding the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine from April 13, 2014, «On urgent measures to overcome the terrorist

threat and preserve the territorial integrity of Ukraine»]: decree of the President of Ukraine № 405/2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].

12. Pro spivrobotnytstvo terytorialnykh hromad (2014). [On cooperation of territorial communities]: the Law of Ukraine №1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].

13. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini (2014). [On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine]: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 333-2014-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r>. (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].

14. Pro utvorennia Robochoi hrupy z pytan reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady (2014). [On the establishment of the Working Group on the reform of local self-government and territorial organization of power]: decree of the Ministry of Communities and Territories Development № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-14#Text> [in Ukrainian].

15. Romanova V., Umland A. (2021) Reforma detsentralizatsii v Ukraini: pershi rezultaty ta vyklyky [Decentralization Reform in Ukraine: Initial Results and Challenges], Politychni doslidzhennia, 1, 41–51 [in Ukrainian].

16. Sud skasuvav rishennia miskrad pro referendum na Donbasi (2014). [The court overturned the city council's decision on the referendum in Donbas]. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/sud-skasuvav-rishennya-miskrad-pro-referendumi-u-donbasi-142827_.html (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].

17. Yatseniuk vvazhaie zavdanniam Kabminu detsentralizatsii vlady (2014). [Yatsenyuk considers decentralization of power to be the task of the Cabinet of Ministers]. URL: https://lb.ua/news/2014/03/05/258233_yatsenyuk_schitaet_zadachey_kabmina.html (accessed: 14.02.2024) [in Ukrainian].